

ช่างทอผ้าพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในจังหวัดสุรินทร์ Weaver of folk art with social change at Surin Province

แม่วดี พยัคประโคน
Maywadee Phayakprakhon

บทคัดย่อ

บทความนี้อธิบายถึงสถานการณ์ของช่างทอผ้าพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีจุดเด่นของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ความอุดมสมบูรณ์จากลุ่มน้ำมูลและลำน้ำสาขา มีเอกลักษณ์โดดเด่นของประเพณีวัฒนธรรม 3 ชนเผ่า คือ เขมร ลาว และกวย มีงานหัตถกรรมทอผ้าไหมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษและมีพัฒนาการจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ทำให้ผ้าของจังหวัดสุรินทร์มีความสวยงามวิจิตร ประณีต และมีประโยชน์ใช้สอย เป็นงานหัตถศิลป์ที่ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์จังหวัดสุรินทร์และการดิ้นรนของชุมชนทอผ้า ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีการนำภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นมาแปลงเป็นทุนในการผลิตสินค้าและบริการ ทำให้การทอผ้ายังคงเป็นกิจกรรมสำคัญในหลายชุมชน บางชุมชนปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าสำหรับใช้เองใน

ครอบครัว บางชุมชนทอผ้าโดยแบ่งงานออกเป็นส่วนย่อยและกระจายให้ชาวบ้านทำที่บ้าน กระบวนการเหล่านี้มีนายทุนเป็นผู้กำหนดรูปแบบและนำส่งผ้าที่เสร็จสมบูรณ์ออกสู่ตลาด มีการตีราคาและให้คุณค่ากับผ้าลวดลายโบราณ การแข่งขันภายในของตลาด วัตถุประสงค์มีราคาสูงขึ้น และการทอผ้าเน้นปริมาณเพื่อจำหน่ายตลาดกรุงเทพมหานครส่งผลให้ผ้าพื้นบ้านที่มีขั้นตอนซับซ้อนถูกละเลย หลายครอบครัวเลิกทอผ้าและสนับสนุนให้บุตรหลานประกอบอาชีพอื่น ช่างทอหลายคนอายุมากและจากไปโดยไม่มีผู้สืบทอด ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ส่งผลให้การทอผ้าพื้นบ้านแบบดั้งเดิมเสี่ยงที่จะสูญหายหรือถูกลบเลือนไปในอนาคต

คำสำคัญ : ช่างทอ ผ้าพื้นบ้าน / การเปลี่ยนแปลงทางสังคม / สุรินทร์

นักศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาศิลปวัฒนธรรมวิจิตร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

This article is about the situation of weaver folk and the social change in Surin Province. Surin Province is prominent in geography, the abundance of soil from the Moon River and its branches, and the remarkable traditions and cultures from 3 ethnics which are Kmer, Lao and Kug. The silk weaving which is adopted from ancestor has unique and exquisite pattern with useful function indicates the identity of Surin Province and Weaving Community Striving. In the age of creative economy the wisdom and resources of local community are recruited as raw materials for products and services. Therefore every local community does the silk weaving as the main activity. Some communities are grow their own mulberry and do silk weaving only for their own, but other communities do silk weaving together for living. The design and marketing of the silk are demanded from the upholders therefore the silk weavers are weaving for mass markets in Bangkok. From this reason affects the mechanism of competition in local market and also the increasing of raw materials price in community. Finally, many families stop to weave the silk and work in other occupations. Moreover, the old weavers are passed away without ancestors who know how to weave the unique and exquisite pattern of silk.

Keywords : Weaver of folk art / Social Change / Surin

บทนำ

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม ทิศใต้ติดกับประเทศกัมพูชา

มีจุดผ่านแดนถาวร 1 จุด คือ ช่องจอม อำเภอกาบเชิง ติดกับไอร์เสม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี (กรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 239 จังหวัดสุรินทร์, 2539) กลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองเดิมเป็นชาวกูย ต่อมากลุ่มคนพื้นเมืองเขมรได้อพยพเพิ่มเข้ามาอยู่ในสมัยอาณาจักรขอมรุ่งเรือง ราวพุทธศตวรรษที่ 16-18 เป็นต้นมา ภายหลังได้ผสมกลมกลืนกับชาวกูยซึ่งเป็นคนพื้นเมืองเดิม เรียกรวมว่า "เขมรป่าดง" ส่วนกลุ่มลาวอพยพเข้ามาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ราวพุทธศักราช 2257-2261 (ยุพดี จรรย์ยานนท์, 2522) อ้างใน สำนักงานสารสนเทศจังหวัดสุรินทร์, 2555) สุรินทร์จึงเป็นจังหวัดเก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิต มีงานหัตถกรรมการทอผ้าไหมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นของคนชาติพันธุ์ไทยลาว, ไทยเขมร และไทยกูย ที่อยู่ร่วมพื้นที่ภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกันโดยมีแม่น้ำมูลและลำน้ำสายย่อยอีกหลายสายหล่อเลี้ยงชีวิต (อัจนรา ภาณุศรีศรี, 2548)

การทอผ้าในจังหวัดสุรินทร์จึงเป็นภูมิปัญญาโบราณที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีสีสันและลวดลายบนพื้นผ้าจับตาจับใจ สำหรับใช้นุ่งห่ม ผ้าจึงเป็นทั้งวิถีศิลป์ ประณีตศิลป์ และมีประโยชน์ใช้สอยจึงมีความหมายมากกว่าทัศนศิลป์ ผ้าทอในจังหวัดสุรินทร์รับอิทธิพลหลายทิศทาง เช่น รับอิทธิพลกัมพูชาผ่านอินเดียผ่านและอินโดนีเซีย รับอิทธิพลกูยซึ่งเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองเดิม และรับอิทธิพลลาวที่ย้ายเข้ามาภายหลัง พื้นที่จังหวัดสุรินทร์จึงเป็นแหล่งวัฒนธรรม 3 ชนเผ่า จากบันทึกของระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม (ออนไลน์) กล่าวไว้ว่า ผ้าพื้นเมืองชาวเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบไปด้วยผ้า 9 ชนิด คือ ผ้าโฮล ผ้าหางกระรอก ผ้าอันปรอม ผ้าขิด ผ้ามัดหมี่ ผ้ายกดอกผ้าอัลลุยซิม ผ้าละเป็ก และผ้าทอมอ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผ้าโฮล เป็นผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ เป็นผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ "โฮล" เป็นคำในภาษาเขมรที่ใช้เรียกผ้าที่มีลวดลายจากการมัดย้อม ตรงกับคำว่า "ผ้าปุม" ในภาษาไทย และ"มัดหมี่" ในภาษาลาว ผ้าโฮลในจังหวัดสุรินทร์ มีชื่อเรียกตามการเจาะจงของผู้นุ่ง โดยผ้านุ่งสำหรับบุรุษมีลวดลายกรอบเชิง เรียกว่า "โฮลเพราะห์"

และผ้านุ่งสำหรับสตรีเป็นมัดหมี่แปลงลายทอค้นเป็นริ้วเล็กๆ เรียกว่า "โฮลแสร้อย" ปัจจุบันการนุ่งโฮลเพราะห์แทบจะหาคนทำ และคนนุ่งไม่ได้ คำว่า โฮล จึงเจาะจงอยู่แค่ผ้าโฮลแปลงริ้วเล็ก สำหรับใช้นุ่งในสตรีเท่านั้น (ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม, ออนไลน์) จากการสัมภาษณ์ช่างทอพบว่า "โฮล แยกย่อยเป็น โฮลบันเตือด, โฮลปะนะ, โฮลอันลวย และโฮลปะกามะอ่อม ผ้าโฮลประกอบไปด้วยสี 5 สี ได้แก่ ดำ แดง เหลือง เขียว และน้ำเงิน ตามอิทธิพลเขมร

ผ้าหางกระรอก หรือผ้ากะเนิว สำหรับกลุ่มกวยในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ เป็นผ้าสำหรับนุ่งขึ้นขี่ช้างเพื่อเอาฤกษ์เอาชัยขณะเดินทางออกจากหมู่บ้านเข้าสู่ป่าเพื่อจับช้าง เมื่อมารดาเสียชีวิตผ้ามะงอบต่อให้บุตรสาวที่อยู่ดูแลบิดามารดา ผ้ากะเนิวนอกจากจะใช้นุ่งขึ้นขี่แล้ว ในพิธีแต่งงานสมัยเมื่อมีการจับช้าง สาวชากวยใช้ผ้ากะเนิวเป็นผ้าไหว้บิดาของสามี กรณีชายให้สินสอดฝ่ายหญิงมาก ฝ่ายหญิงจะตอบแทนด้วยผ้ากะเนิวให้สมกับสินสอดที่ได้รับ ผ้ากะเนิวมีความหนาและยาวกว่าผ้าไหมธรรมดา เป็นผ้าไหมที่ทอพิเศษ คือ ทอจากด้ายพุ่ง 3 เส้นที่พันเกลียวกันเป็นเส้นเดียว ทอให้มีความยาว 8 ศอก ใช้เวลาทอประมาณ 1 เดือน การนุ่งใช้วิธีจองกระเบน ในภาษาเขมรก็มักพูขามีคำศัพท์ว่า กรอเนียว หมายถึง ผ้าทอแบบพันเกลียวเส้นด้ายเมื่อไม่มีการจับช้างอีกแล้ว ผ้ากะเนิวก็ไม่มีประโยชน์สำหรับนุ่งขึ้นขี่อีกและหายไปจากชุมชน (Khmer Dictionary อ้างใน นรเศรษฐ์ พิธิพันธ์พร, 2556) ผ้าหางกระรอก สำหรับกลุ่มเขมร ในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ จะนำไหมควบเส้น 2 สีทอเป็นผ้ายาวรีวตรงๆ สำหรับชีวิตทอผ้าเพื่อใช้ในประจำวัน เช่น ผ้าโสร่งชาย(กะเนียวกอเตีย) ผ้าโสร่งหญิง (ผ้ากะเนิว) ผ้าในกลุ่มที่ใช้เทคนิคนี้ ได้แก่ ผ้าจะปันชวรผ้าอันลวยซิม (ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม, ออนไลน์) แหล่งผลิตผ้าที่สำคัญได้แก่ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอท่าตูม และอำเภอเขวาสินรินทร์

ผ้าอันปรม เป็นผ้ามัดหมี่สองทางของชาวไทยเชื้อสายเขมร คือ มีการมัดย้อมทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน ในประเทศไทยพบที่จังหวัดสุรินทร์เพียงแห่งเดียว เป็นเทคนิคการมัดย้อมสีเดียว เรียกว่า "จองกรด" (ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม

กรมหม่อนไหม, ออนไลน์) มีลักษณะการทอ 2 แบบ คือ อันปรมชะวะ (อันปรมตาบอด) เป็นผ้าที่มีลายทอ 3 สี คือ แดง ดำ และเขียวตองอ่อน ถือเป็นผ้าทอมือโบราณพื้นบ้านของจังหวัดอีกแบบหนึ่งคือ อันปรมกร้า เป็นผ้ามัดหมี่ที่มีการทอทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน เพื่อให้เส้นตัดกันเป็นลักษณะเครื่องหมายบวก + มีสีที่นิยมใช้ทอ 5 สี คือ สีแดง สีแสด สีตองอ่อน สีดำ และสีขาว (สีกร้า) (อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ, 2548) แหล่งผลิตผ้าที่สำคัญได้แก่ ตำบล ตาอ็อง อำเภอเมืองสุรินทร์

ผ้าซิด เป็นผ้าที่พบในกลุ่มไทยกวยในจังหวัดสุรินทร์มีลักษณะเป็นผ้าที่ทอแบบเก็บซิด หรือเก็บดอกให้มีลายหนูนลอยขึ้นมาจากเนื้อผ้า พบว่า มีการทอหัวซิด, สไบ และผ้าขาวม้าเชิงซิด

ผ้ายลายมัดหมี่ ของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร เช่น ผ้ายลายโฮล (ลายน้ำไหล) หรือผ้าค้น เป็นเทพีแห่งผ้าไหมเขมร ใช้เทคนิคการทอผ้าหางกระรอกผสมการมัดหมี่ผ้าโฮล นิยมทอให้มีเชิง ลายมัดหมี่ส่วนใหญ่เป็นรูปสัตว์ รูปพรรณพฤกษา ตามจินตนาการ หญิงทอจะนิยมนุ่งในโอกาสพิเศษ เป็นผ้าที่มีพัฒนาการจนเกิดเป็นผ้าเฉพาะอย่างสุรินทร์ เป็นการทอผ้ามัดหมี่ผสมเทคนิคการเก็บตะกอดอกมีลายแดงตลอดผืน (ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม, ออนไลน์) แหล่งผลิตที่สำคัญได้แก่ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ และอำเภอท่าตูม

ผ้าทอยกดอก เป็นผ้าของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร ด้วยเทคนิคการเพิ่มตะกอลายผ้า ทอด้วยไหมเส้นพุ่งและเส้นยืนสีเดียวกัน สตรีสูงอายุนำไปย้อมสีดำหลังจากทอเสร็จ การทอผ้าชนิดนี้ใช้เส้นไหมมากกว่าธรรมดา ผ้าที่ทอออกมาจึงดูหนาและมีน้ำหนักมาก อาจมีการใส่ดินทอง เงิน ในการทอเพื่อเพิ่มความแวววาวเหมือนใช้มือปักลงบนผืนผ้า (ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม, ออนไลน์) แหล่งทอที่สำคัญได้แก่ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอชุมพลบุรี อำเภอเขวาสินรินทร์

ผ้าอันลูนซิม เป็นผ้าของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรเป็นผ้ายลายตารางที่ใช้ไหมพุ่งและไหมยืนหลายสีแบบเดียวกัน ทอขัดกันเกิดเป็นลายตารางขนาดเล็ก เรียก อันลูนตุ้จ ถ้าเป็นลายตารางขนาดใหญ่ เรียก อันลูนทม ผ้าทอในกลุ่มนี้มี ผ้าทอม และผ้า

สาคร ที่นิยมใช้ในหญิงสูงวัยสำหรับนุ่งอยู่บ้าน (ระบบสารสนเทศ ศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม, ออนไลน์) แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ อำเภอเมืองสุรินทร์

ผ้าละเบิก เป็นผ้าของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร มีลักษณะเป็นผ้านุ่งยกดอกลายตารางสีเหลี่ยมใช้เส้นพุ่งและเส้นยืน ตั้งแต่ 2-4 สีเรียงสลับเส้นตามหน้ากว้างของผืนผ้า ทอทีละ 4 ตะกอ โดยยกทีละ 2 ตะกอ ผ้าจะปรากฏลายมองดูเผินๆเป็นลายตารางสีเหลี่ยม เมื่อดูใกล้ๆจะพบว่าเป็นการยกลายสีเหลี่ยม เป็นผ้าที่ทอยากและมีราคาแพง สตรีมีอายุจึงนิยมนุ่งในโอกาสพิเศษ (ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม, ออนไลน์) แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ อำเภอลำดวน , อำเภอเมืองสุรินทร์

ผ้าทอมอ เป็นผ้าของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร ในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ทมอ" เป็นภาษาเขมร แปลเป็นไทยว่า "ก้อนหิน" ชื่อผ้ามีที่มาจากลายตารางเล็กๆ สีเขียวตลอดทั้งผืน มองดูคล้ายก้อนหิน จึงเรียกว่า "ผ้าทอมอ" จัดอยู่ในกลุ่มผ้าอัลลูยซิม ใช้ไหมเส้นพุ่งและไหมเส้นยืนหลายสีแบบเดียวกัน ทอซัดกันให้เกิดเป็นตาราง นิยมใช้นุ่งอยู่บ้าน (ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม, ออนไลน์)

จากที่กล่าวข้างต้น จังหวัดสุรินทร์ประกอบไปด้วยคนพื้นเมือง 3 กลุ่ม มีผ้าพื้นเมืองที่โดดเด่น 9 ชนิด อานันท์ กาญจนพันธ์ (2556) กล่าวว่า การทำความเข้าใจวัฒนธรรมอย่างสอดคล้องบริบทของสังคมไทย ต้องเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมให้มีความหมายไปในทางที่เน้นการคิดจิตใจ จิตวิญญาณ คติชน พลังสร้างสรรค์ และลักษณะนิสัยของความเป็นชาติ ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะพิเศษเฉพาะกลุ่มทางด้านโครงสร้างสังคมและความสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลาย ซึ่งอาจอยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกัน จึงอาจวิเคราะห์ได้คนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันย่อมมีการเรียนรู้และมีความสนใจในวัฒนธรรมก่อให้เกิดพัฒนาการ ทำให้ผ้ามีลักษณะเด่น 4 ประการ คือ 1. ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ 2. มีชื่อเป็นภาษาท้องถิ่น 3. ใช้ไหมน้อยในการทอ 4. มีเทคนิคการสร้างลาย 2 แบบ คือ เทคนิคจากการประสานสีของเส้นพุ่งและเส้นยืน และเทคนิคการมัด

ย้อม เรียกว่า มัดหมี่ (ikat) มีทั้งแบบที่มีการมัดย้อมทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืนซึ่งประเทศไทยพบได้เฉพาะในจังหวัดสุรินทร์ และมัดย้อมเฉพาะเส้นพุ่ง การมัดย้อมจะทำ 1-3 ครั้งโดยอาศัยหลักการย้อมให้สีติดตรงที่เว้นว่างไว้และการผสมสีระหว่างย้อมของเส้นไหม ปรากฏเป็น 5 สี คือ เหลือง แดง น้ำเงิน เขียว ม่วง ผ้าไหมของจังหวัดสุรินทร์นิยมใช้ไหมน้อยในการทอ ทำให้เนื้อผ้าเรียบเนียน ผิวสัมผัสนุ่ม ประกอบกับฝีมือการทอประณีต มีการจัดวางลวดลายที่มีองค์ประกอบสัมพันธ์กันตลอดหน้าผ้า ผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์จึงเป็นงานศิลปะชั้นเลิศที่ช่วยสร้างสุนทรีย์ให้ผู้ดูและผู้พบเห็น ผ้ามีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของแต่ละยุคสมัย ผ้าถูกทำให้มีสีสันสวยงาม หลากหลายและมีลวดลายทรงพลังมากกว่าเดิม

ความวิจิตรของผ้าทอในจังหวัดสุรินทร์

ผ้ามัดหมี่ผืนงามของจังหวัดสุรินทร์เริ่มต้นจากการคัดสรรวัตถุดิบชั้นดีตามภูมิปัญญาการสาวไหมที่สามารถคัดแยกเส้นไหมออกเป็น 3 ระดับ คือ 1. ไหมหัวที่มีลักษณะเป็นปมปมเมื่อนำไปทอได้ผ้าที่มีพื้นผิวขรุขระแปลกตา 2. ไหมกลางเส้นใหญ่เรียบสม่ำเสมอสำหรับใช้เป็นเส้นยืน และ 3. ไหมน้อยเป็นไหมเส้นเล็กละเอียดมีคุณภาพดีจะใช้เป็นด้ายพุ่ง ด้ายไหมเส้นเล็กสามารถย้อมอ้อมสีสม่ำเสมอทั่วเส้น ทำให้ได้ผ้าไหมเนื้อเรียบ มันแวววาว ประสานกับเทคนิคการเก็บตะกอพิเศษ เพื่อขึ้นลายนูนเด่นตลอดหน้าผ้า เริ่มตั้งแต่ 3, 4, 6, 8 และ 10 ตะกอ จำนวนตะกอยิ่งมากลวดลายจะยิ่งซับซ้อนและวิจิตรอลังการมากขึ้น รวมถึงราคาจะสูงขึ้นด้วย แต่ช่างทอส่วนใหญ่ยังคงทออยู่ที่ 3-6 ตะกอ เพราะจำนวนตะกอยิ่งมากระยะเวลาและความชำนาญยิ่งมากขึ้นด้วยเช่นกัน ทำให้มีเพียงช่างบางคนเท่านั้นที่ทอได้

นอกจากนี้ ผ้าไหมของจังหวัดสุรินทร์ยังมีลวดลายที่เกิดจากการประสานสีของเส้นพุ่งและเส้นยืน ที่เมื่อมองดูในระยะไกลจะเหมือนผ้าลายขั้แต่เมื่อมองดูใกล้ๆจะเห็นว่าเป็นลายนูนสีเหลี่ยมที่เกิดจากการยกตะกอพิเศษ เช่น ผ้าราชวัตร ผ้าละเบิก ใช้ตะกอพิเศษ 4-5 ตะกอ ส่วนผ้าอัลลูยซิม และผ้าสาคร เป็นผ้าไหมลายขั้ ใช้ไหมควบ และไหมสี ทอสลับสีตาม

ลำดับเส้นไหมที่เรียงไว้ตามเส้นยืน เมื่อมองระยะไกลจะคล้าย ผ้าพื้นเรียบๆ เมื่อดูในระยะใกล้จึงพบว่าเต็มไปด้วยรายละเอียดที่เหมาะสมกับการใช้งานในเวลากลางวัน ส่วนผ้านุ่งสำหรับอยู่บ้าน เช่น ผ้าโสร่งหญิง โสร่งชาย เป็นผ้าไหมควบสองสี สำหรับนุ่งอยู่บ้าน ย้อมสีเข้มเพื่อให้มีอายุการงานยาวนาน ช่วยปกปิดรอยเปื้อนที่เกิดจากการการทำงาน

ผ้าทอพื้นบ้านจึงมีการออกแบบและพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของผู้นุ่ง กิจกรรมการทอผ้าในจังหวัดสุรินทร์เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและยังคงอยู่ในหลายชุมชน บางชุมชนมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าสำหรับไว้ใช้เองในครอบครัว เช่น งานบุญ หรืองานพิธีกรรม เช่น ผ้าสำหรับผู้บวชขนาด ผ้าไหว้สำหรับเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวในงานแต่งงาน บางแห่งมีการทอผ้าจำนวนมากเพื่อจำหน่ายตลาดในกรุงเทพ เมื่อตลาดให้คุณค่ากับลายผ้าโบราณส่งผลให้ผ้าพื้นบ้านที่มีเทคนิคซับซ้อนถูกละเลย ช่างทอผ้าที่มีความเชี่ยวชาญมักเริ่มต้นเรียนรู้ตั้งแต่อายุยังน้อยด้วยการสังเกตและฝึกฝนกับแม่และยายภายในครอบครัว (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2556) คนรุ่นใหม่นิยมทำงานในเมืองใหญ่ จึงหาเด็กสาวที่เชี่ยวชาญการทอโดยเรียนรู้จากแม่และยายได้ยาก กลายเป็นกลุ่มสตรีวัยกลางคนที่ถูกเลิกจ้างและมีพื้นเพความรู้เรื่องการทอผ้ามาแต่เดิมจากครอบครัว และเรียนรู้เพิ่มเติมจากนายจ้างและการอบรมจากภาครัฐจากนั้นจึงรับงานมาทำที่บ้าน เช่น การตีเกลียวไหม การมัดแม่ลาย การย้อมสี การคัดลายตะกอ เป็นต้น การทอผ้าในหลายชุมชนจึงเป็นการกระจายงานให้ชาวบ้านนำกลับไปทำที่บ้าน และจบงานที่พ่อค้าคนกลางในฐานะนายจ้างจะนำส่งผ้าที่สำเร็จแล้วส่งยังตลาด ในสภาวะที่รัฐบาลสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้ชาวบ้านนำภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาใช้เป็นทุนในการสร้างงาน สร้างอาชีพ ลดการอพยพย้ายแรงงานเข้าเมืองใหญ่ ให้ประชาชนมีงานทำในท้องถิ่นและการเปิดตลาดสินค้าสู่อาเซียนได้ผลจริง ความต้องการผ้าในตลาดโลกย่อมมีมากขึ้น ผู้ผลิตผ้าย่อมต้องมีมากขึ้นตามความต้องการไปด้วย

ผ้าพื้นบ้าน ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การขยายตัวของตลาดการค้าผ้าสุรินทร์ เป็นไปในลักษณะค่อยไปค่อยไปตั้งแต่พุทธศักราช 2467 รัฐบาลเปิดเดินรถไฟต่อจากนครราชสีมาไปถึงจังหวัดสุรินทร์ทำให้สองข้างทางรถไฟกลายเป็นแหล่งชุมชนและขยายตัวออกเป็นหมู่บ้านและเมืองในที่สุด ชุมชนสามารถขนส่งผลิตผลของตนแลกเปลี่ยนกับคนนอกชุมชน ทำให้เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีพ่อค้าชาวจีนเข้ามารับซื้อสินค้าจากชาวพื้นเมืองเพื่อส่งไปยังนครราชสีมาเป็นจำนวนมาก สินค้าที่สำคัญ ไม่พุง ครั่ง ข้าวไหม และสุกร (สำนักงานสารสนเทศจังหวัดสุรินทร์, 2555) ลักษณะการทอผ้าของคนสุรินทร์จึงเป็นไปเพื่อใช้เองภายในครัวเรือนก่อนแล้วจึงจำหน่ายโดยการนำไปฝากขายที่ร้านค้าในตลาดหรือจำหน่ายแก่พ่อค้าเร่ที่มารับซื้อผ้าถึงภายในหมู่บ้าน

จนกระทั่ง พ.ศ.2540 รัฐมีนโยบายผลักดันให้มียกระดับคุณภาพชีวิตของคนภายในประเทศให้ดีขึ้น โดยนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเป็นทุนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงทรัพยากรของรัฐในรูปแบบกองทุนหมู่บ้านเพื่อพัฒนาสินค้าและบริการ สามารถหาเงินสดได้ง่ายๆจากอาชีพใหม่ดีกว่ารอเงินปีจากการทำการเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเกษตรกรในท้องถิ่นห่างไกลตอบรับนโยบายนี้กันอย่างกว้างขวางเพราะมีความต้องการเลื่อนระดับฐานะความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2557) ในปี พ.ศ. 2553 มีผลิตภัณฑ์เข้าร่วมคัดสรรคสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล จำนวน 935 รายการ ใน พ.ศ.2555 มีผลิตภัณฑ์เข้าร่วมคัดสรรคสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล จำนวน 1,164 รายการ เพิ่มขึ้น 239 รายการ จาก 11 อำเภอภายในจังหวัดสุรินทร์ ผลการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2555 ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 216 ผลิตภัณฑ์ ได้ผลดังนี้ 5 ดาว จำนวน 70 ผลิตภัณฑ์, 4 ดาว จำนวน 117 ผลิตภัณฑ์, 3 ดาว จำนวน 15 ผลิตภัณฑ์ และ 2 ดาว จำนวน 14 ผลิตภัณฑ์ เมื่อจัดอันดับดาวของการคัดสรร OTOP ระดับประเทศประจำปี 2555 จ.สุรินทร์อยู่ในลำดับที่ 2 ของประเทศ (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์, 2555)

จากตัวเลขดังกล่าวทำให้เห็นภาพชัดเจนของการดิ้นรนนำทรัพยากรภายในท้องถิ่นมาใช้เป็นทุนทำมาหาเลี้ยงชีพของคนในชนบทห่างไกล มีการขยายตัวของกลุ่มผู้ผลิตและเข้ารับการคัดสรรเพื่อให้ได้รับการยอมรับของตลาด

การทอผ้าในยุคที่ผู้ใช้ไม่ได้นั่งทอผ้า ผู้ทอผ้าไม่ใช่ผู้ออกแบบลวดลาย ตลาดมีอิทธิพลในการกำหนดราคาและให้ความสนใจผ้าลวดลายโบราณ ตลาดผ้าทอมือจังหวัดสุรินทร์จึงตกอยู่ในอิทธิพลของคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักสะสม และกลุ่มตลาดสินค้าแฟชั่น แบ่งเป็นกลุ่มตลาดบนที่มีกำลังซื้อสูงต้องการความหรูหราและสนใจกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ตลาดสินค้าOTOP และกลุ่มตลาดล่างที่ถูกค้าส่วนใหญ่ต้องการผ้าที่มีความงดงามและราคาย่อมเยา ไม่สนใจกระบวนการผลิต ชุมชนทอผ้าในจังหวัดสุรินทร์จึงบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวพัน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อขายเส้นไหม กลุ่มช่างทอผ้า และพ่อค้าคนกลางผู้รับซื้อผ้าและบางกลุ่มนำผ้าไปพัฒนาและแปรรูปเป็นสินค้าแฟชั่น เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า และสินค้าที่ระลึกต่างๆ ช่างทอผ้าจึงควรให้ความสนใจกับแนวโน้มแฟชั่นโลกและความต้องการผ้าของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มมากขึ้น เพราะจะช่วยให้ทราบทิศทางและแนวทางการผลิตผ้าให้ตรงตามความต้องการของตลาดมากขึ้น วิวัฒน์ เมฆอรุณ กล่าวว่า แนวคิดเรื่องการนำวัฒนธรรมมาใช้เป็นทุนในการผลิตสินค้าและบริการได้รับความสนใจจากองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศหลายองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) คือการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพที่จะสร้างรายได้และความมั่นคงให้แก่ผู้ผลิตจากการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและฐานความรู้สำคัญของอุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม คือ ความคิดสร้างสรรค์ (Creative) ความรู้ด้านวัฒนธรรม (Culture) และทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual properties or sometimes as copyright-based) มาผลิตสินค้าและการบริการโดยมีนัยทางสังคมและวัฒนธรรม

ช่างทอผ้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่อการทอผ้ากลายเป็นอาชีพที่มีบทบาทต่อคนในชุมชนหลายชุมชน ทำให้หลายชุมชนมีการจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาเทคนิคการทอผ้าในชุมชนของตนเองหลายสถาบันการศึกษาทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนกลางได้ให้ความสนใจศึกษาภูมิปัญญาและพัฒนาองค์ความรู้เรื่องการทอผ้าใหม่ มีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนทอผ้า ส่งผลให้การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติถูกนำกลับมาทำอีกครั้งและมีการทดลองนำพืชภายในท้องถิ่นอื่นๆมาใช้ย้อมผ้า ช่างทอบางกลุ่มพยายามรื้อฟื้นการทอผ้าตามลวดลายโบราณที่หาคนทอได้น้อยหรือเกือบไม่มีคนทอเลย มีการตีราคาและให้คุณค่าผ้า การทอผ้าช่างทอผ้าบางคนมุ่งเน้นการทอเพื่อให้ได้ปริมาณมาก การแข่งขันภายในตลาด วัตถุดิบมีราคาแพง ค่าครองชีพสูงขึ้น ช่างทอผ้าหลายคนเลิกอาชีพการทอผ้าและสนับสนุนให้บุตรหลายประกอบอาชีพอื่น นายทุนกระจายงานออกเป็นส่วนใหญ่ให้ช่างทอผ้ารับไปทำที่บ้าน ช่างทอผ้าจึงเปลี่ยนอาชีพเมื่อมีทางเลือกที่ดีกว่า แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2545) กล่าวว่า ความจำเป็นที่ต้องใช้ภูมิปัญญาไทยภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องให้ความรู้ความเข้าใจกับเยาวชนรุ่นต่อไปจึงเน้นการสืบทอดภูมิปัญญาไทยที่บรรพชนของเราได้สั่งสมลงฝังตลงถูกกันมาเป็นร้อยๆ ปี แล้วนำไปปรับใช้ได้จริงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

การทอผ้าจึงเป็นกิจกรรมสำคัญในหลายชุมชนของจังหวัดสุรินทร์ รายได้จากการทอผ้าขึ้นขึ้นอยู่กับความยากง่ายและความยาวของผ้าที่ทอได้ จากการสัมภาษณ์ช่างทอผ้าพบว่า ผ้าที่ทอง่ายแม้จะได้ค่าจ้างน้อยแต่สามารถทอได้จำนวนมากในแต่ละวัน เมื่อคิดเป็นเงินแล้วคู้มากกว่าการทอผ้าที่มีเทคนิคซับซ้อนแม้จะได้เงินมากแต่ก็ใช้เวลาตามไปด้วย เมื่อการทอผ้าได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาชีพคนในชุมชน มีการจัดอบรมและจัดให้มีหลักสูตรการเรียนทอผ้าเป็นวิชาเสริมนอกเวลาเรียนให้แก่โรงเรียนภายในชุมชนของจังหวัดสุรินทร์ แต่สิ่งสำคัญคือผู้ที่ผ่านการอบรมและเรียนรู้เรื่องการทอผ้าจากโรงเรียนสามารถสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าและกลายเป็นช่างทอผ้าภายหลังจากได้เรียนรู้แล้วหรือไม่ เมื่อการทอผ้าในปัจจุบัน

การทอผ้าในปัจจุบันผู้ทอต้องเวลาน้อยลง และขายผ้าให้เร็วที่สุด เพื่อนำเงินมาหมุนเวียนสำหรับซื้อวัตถุดิบและทอผ้าชิ้นต่อไปอย่างรวดเร็วที่สุด มีการแข่งขันภายในของตลาด วัตถุดิบมีราคาแพง หลายครอบครัวเลิกอาชีพทอผ้าและสนับสนุนให้บุตรหลานประกอบอาชีพอื่น ช่างทอผ้าอายุมากจากไปโดยไม่ผู้สืบทอด การทอผ้าพื้นบ้านแบบดั้งเดิมจึงอยู่ในสภาวะเสี่ยงที่จะสูญหาย และถูกลบเลือนไปในอนาคต

ช่างทอผ้าในอดีตมีการเรียนรู้เรื่องการทอผ้าจากแม่และยาย และเมื่อโตขึ้นต้องการเรียนรู้เรื่องการทอผ้าชนิดใดก็จะไปขอเรียนกับครูช่างทอผ้าชนิดนั้นโดยตรง ในปัจจุบันมีการฝึกอบรมเทคนิคการทอผ้าแบบใหม่ เช่น การเก็บตะกอลายพิเศษ เทคนิคการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ จากครูภูมิปัญญา, วิทยากร, นักวิชาการ และนักวิจัย ทำการฝึกอบรมภายในชุมชน ช่างทอผ้าบางคนกลายเป็นวิทยากรและครูภูมิปัญญาให้แก่โรงเรียน และช่างทอผ้ากลุ่มอื่นๆ เป็นการแบ่งปันและสร้างสังคมการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่ง พัชรินทร์ สิริสุนทร (2550) กล่าวว่า การเรียนรู้ภูมิปัญญากระทำได้หลายวิธี โดยทั่วไปผู้ถ่ายทอดจะคำนึงถึงผู้รับและองค์ความรู้เรื่องที่จะถ่ายทอดเป็นหลัก มี 2 วิธี คือถ่ายทอดโดยตรง คือการบอกเล่าให้ฝึกให้ทำตาม และถ่ายทอดโดยอ้อม เช่น งานภาพเขียนฝาผนังให้ผู้คนได้เรียนรู้ผ่านการสังเกต และตีความ

รูปภาพที่ 1-3 การทอผ้าโฮลโบราณด้วยกี่ทอมือ ของกลุ่มผ้าโฮลโบราณย้อมสีธรรมชาติบ้านนาตง

ที่มา : น.ส.เมธวดี พยัฆประโคน เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2556

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร ตลาดเปิดกว้างและผู้คนมีทางเลือกในการซื้อสินค้าตามความสนใจมากกว่าในอดีต การทอผ้าด้วยแนวคิดสร้างสรรค์และพยายามค้นหาเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเพื่อตอบสนองความต้องการของ

ตลาดและการหาลูกค้ากลุ่มใหม่จะช่วยให้การทอผ้าสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน มีการนำลูกหลานในสายตระกูลมาฝึกฝนเป็นช่างใหม่ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบผ้าตามความต้องการของตลาด และรักษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชนเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ แหล่งทุน เพื่อมุ่งเน้นการผลิตเพื่อตอบสนองตลาดที่มีกำลังซื้อสูงในเมืองใหญ่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2554) กล่าวว่า ชาวไทยถูกผลักดันให้รับระบบคิดใหม่ มีจุดหมายเพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุและกำไรสูงสุดแทนระบบน้ำใจและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ละเลยการพยายามพึ่งตัวเองและการพึ่งกันเองภายในชุมชนและระหว่างชุมชนก่อนหันไปพึ่งระบบตลาด มุ่งผลิตเพื่อเอากำไรแทนการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง โดยไม่ได้คำนึงถึงระบบตลาดต่างประเทศไม่ใช่ระบบของเราเองมีความไม่แน่นอนสูง และในระบบทุนนิยมย่อมถูกเอารัดเอาเปรียบได้ การผูกประเทศอย่างแน่นแฟ้นก็ไม่อาจใช้วิธีการที่จะทำให้ประเทศเจริญได้

บทสรุป

จังหวัดสุรินทร์เป็นเมืองหน้าด่านชายแดนกัมพูชา มีความเจริญทางศิลปะและวัฒนธรรมกระจุกตัวอยู่ในตัวอำเภอเมืองสุรินทร์ก่อนที่จะกระจายไปสู่อำเภออื่นรอบนอก เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนและการอพยพโยกย้ายของผู้คน เห็นได้จากแหล่งทอผ้าที่ได้รับการคัดสรรคหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวมากที่สุด คือ อำเภอเมืองสุรินทร์ รองลงมา คือ อำเภอเขวาสินรินทร์ อำเภอกาบเชิง อำเภอจอมพระ อำเภอปราสาท อำเภอชุมพลบุรี อำเภอสังขะ อำเภอลำดวน ตามลำดับ ส่วนอำเภอศีขรภูมิ อำเภอกาบเชิง อำเภอพนมดงรัก และอำเภอสำโรงทาบ เป็นอำเภอห่างไกลจากตัวเมืองด้านเหนือสุดและใต้สุด มีอย่างละ 1 กลุ่ม หากแบ่งพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนเหนือ ได้แก่จังหวัด ท่าตูม จอมพระ สำโรงทาบ และศีขรภูมิ เป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายกูย มีวัฒนธรรมการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่า คือ ผ้าหางกระรอก ผ้ามัดหมี่ลายขอ ผ้ายกขิดและ ผ้าย้อมมะเกลือ ส่วนอำเภอชุมพลบุรี พบว่ามีประชากรพูดภาษาลาว มีการทอผ้ายกดอกในหลายชุมชน จังหวัดสุรินทร์ส่วนกลาง ได้แก่ อำเภอ

เมือง อำเภอเขวาสินรินทร์ อำเภอปราสาท และอำเภอลำดวน เป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสาย และเชื้อสายเขมรพบว่ามีการทอผ้าแทบทุกชนิดในชุมชนรอบอำเภอเมือง และจังหวัดสุรินทร์ทางตอนใต้ ได้แก่ อำเภอสังขะ อำเภอกาบเชิง และอำเภอพนมดงรัก เป็นอำเภอเขตชายแดนที่มีผู้คนจากหลายถิ่นอพยพเข้าไปอยู่ร่วมกับคนเขมรและญวตั้งเดิม มีการทอผ้าประกอบการทำไร่ ทำนา

การทอผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์ จึงแบ่งออกเป็นกลุ่มผู้ผลิตชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่ม SMEs ช่างทอผ้าส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านวัยกลางคนไปจนถึงผู้สูงอายุ สำหรับจำหน่ายในประเทศ มีตลาดสำคัญ ได้แก่ งานแสดงสินค้า OTOP กรุงเทพมหานคร ตลาดผ้าทำสว่าง ตลาดนัดกรีนมอลล์ (เช้าวันเสาร์บริเวณหน้าที่ว่าอำเภอเมือง) ตลาดเขียว (เช้าวันอาทิตย์ หน้าม.เทคโนโลยีราชชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์) และตลาดนัดภายในชุมชน การค้าหลักจะเป็นไปภายในจังหวัดใกล้เคียง ตลาดในแต่ละกลุ่มมีความต้องการผ้าที่มีคุณภาพแตกต่างกัน และช่างทอต่างพยายามสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อด้วยการพัฒนาคุณภาพของผ้าให้ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพระดับประเทศ เช่น ตรานกยูง มาตรฐานหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลที่มีจำนวนดาวเป็นสิ่งยืนยันคุณภาพการผลิต บางชุมชนในจังหวัดสุรินทร์มีการจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องการทอผ้าขึ้นภายในบริเวณบ้าน เช่น ศูนย์การเรียนรู้การทอผ้ายกดอกบ้านดุนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี, ศูนย์การเรียนรู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติ บ้านนาตัง อำเภอเขวาสินรินทร์, ศูนย์การเรียนรู้เรื่องการทอผ้าบ้านทำสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ ฯลฯ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจเข้าศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันแหล่งเรียนรู้เหล่านี้อยู่ในสถานะชบเซาไม่มีคนเข้าชม ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดายเพราะสถานที่เหล่านี้คือศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยประชาชนมีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาและต่อยอดภูมิปัญญาอย่างยั่งยืนตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เป็นอย่างดี

ชุมชนทอผ้าในจังหวัดสุรินทร์หลายชุมชนได้จัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน โดยคนภายในชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิต

ชิมอาหาร ชมการละเล่น เรียนรู้การทอผ้าพื้นเมือง การบ้านพักแบบโฮมสเตร์ และจัดให้มีส่วนแสดงสินค้าซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดจากคนในชุมชน ยกตัวอย่างเช่น หมู่บ้านทอผ้าไหมทำสว่าง หมู่บ้านเลี้ยงช้างอำเภอท่าตูม เป็นต้น นอกจากนี้การทอผ้าได้กลายเป็นกิจกรรมเสริมนอกเวลาเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา เช่น โรงเรียนบ้านสวย แต่สิ่งที่น่าสนใจต่อจากนั้นคือ ภายหลังจากการเรียนรู้เรื่องการทอผ้าจากศูนย์ฝึกหรือในชั้นเรียนนั้น ผู้เรียนสามารถทอผ้าได้จริงหรือ ในสถานการณ์ที่วัตถุดิบมีราคาแพง การแข่งขันภายในตลาด ทำให้ช่างทอผ้าหลายคนเลิกล้มอาชีพทอผ้าและสนับสนุนให้ลูกหลานหันไปประกอบอาชีพอื่น ปัญหาคือการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นบ้านสู่คนรุ่นหลัง ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้การทอผ้าแบบที่มีขั้นตอนซับซ้อนอยู่ในสถานะเสี่ยงที่จะสูญหายหรือลเลือนไปในอนาคต การรักษาและฟื้นฟูในสิ่งที่ "เคยมี" ควรเกิดขึ้นอย่างเหมาะสมกับเงื่อนไขสังคมในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 239 จังหวัดสุรินทร์. (2539) สำนักงานสารสนเทศจังหวัดสุรินทร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2556). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. ".....". (2554). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550). ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม กรมหม่อนไหม : Hyper Ling http://www.qsds.go.th/monmai/cloth_history.php?cloth_id=3 สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2557
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2556) แผนที่มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม อำเภอเมือง อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2548). วัฒนธรรมในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานสารสนเทศจังหวัดสุรินทร์. (2555). ประวัติเมืองสุรินทร์.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์. (2555). สรุปผลการดำเนินงาน คัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย จังหวัดสุรินทร์ ประจำปี2555 .กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.สุรินทร์
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ร่วมกับ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เอเชีย แปซิฟิก ประเทศญี่ปุ่น. (2556). เทศกาลของดีเมืองสุรินทร์ ครั้งที่ 2. สุรินทร์ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุรินทร์
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2557). ประชาธิปไตยคนไทยไม่เท่ากัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน
- อัจฉรา ภาณุรัตน์, อธิวิวัตร ศรีสมบัติ และ อัครา จรรย์ยานนท์. (2548). ภูมิปัญญาท้องถิ่นและโครงการสถาบันนาร่องเครือข่ายภูมิปัญญา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). จินตนาการทางมานุษยวิทยาแล้วอันมองสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.